

queria antiga de Borriana; però és sabut que, fins a la conquesta, Castelló (que només n'és 7 k. lluny) deïnia de Borriana.

**MENCIONS ANT.** 1178: «castrum et villam de *Khadrel*» (BSCC, 387; i Traver, p. 30); 1242: *Adrell* (Traver, *Antigüedades de Cast. Pna.*, p. 30); 1281: *Fadrel* (ACA, 50, f<sup>o</sup> 142v.), cita de Mtz.Fdo. (*Doc. Val. ACA* II, n.º 1356); 1285: «--- contra los de Castellón --- al comendador de *Fradella* ---» (56, f<sup>o</sup> 101, Mtz. Fdo., *Doc. Val. ACA* II, 2213). Variant amb una -a,<sup>10</sup> que deu reflectir una pron. més culta de la terminació del «superlatiu islàmic»; i amb anticipació de la *r* (tal com *preda* o *fradí* = *pedra*, *fradí*).

Quan Viciano afirma que *Medina Albadra* era el nom de Borriana en temps dels moros, qui sap si no és referia a la part del seu terme on hi hagué Fadrell, que segons GGRV és 6 k. al S. de Castelló; com a molt podríem admetre que el nom s'aplicà a aquestes parts adjacents del te. de Borriana: en l'una, en la forma simple (*Hadra*) i en l'altra en el compost; les dites de GaGirona, *Seidia*, 265 i de GGRV, 775, res no hi afegeixen, car no fan més que fer-se seva la de Viciano. Altrament, en el fons, hi ha hagut el prejudici, que ja hem destruït, s. v., que el nom *Borriana* era una innovació, mentre que en realitat és el més antic, i ja continua el de la vil·la romana BÜRRIANA.

(2) *Benifadrell*, nom d'una zona muntanyosa del te. de La Salzadella, en doc. de 1233 (p.p. BSCC XIV, 294); no hi ha confusió possible amb (1), que és prop de 50 k. més al S. que La Salzadella, i amb muntanyes i grans valls entremig.

(3) *Fadra*, partida antiga del te. de St. Joan de l'Énova (Rib. C. del Xúquer) (GGRV v, cf. II, 103); jo també en l'enq. de 1962 (xxxI, 107 i *AlcM*); ja vaig recollir-ho en la llista d'arabismes d'E.T.C. I, 268. 35 215.

**ETIM.** Hi ha dues arrels aràbigues distintes però semblants, i totes dues podrien haver donat aquest resultat: *h̄dr* 'estar present, presentar-se, habitar, viure-hi'; i *h̄dr* 'ser verd, o verdós, acolorir-se', eventualment 'ser frondós o fèrtil'. Totes dues pertanyen a l'àrab general (Dozy, 299, 378-9; Lane) i segueixen vives en el del Magreb i d'Espanya: *RMa*, s. v. «civis: *h̄adīr*, *h̄adārī*», presència: *h̄adra*; *PAlc*, 170a31: «ciudadano, os: *hadārī*, *hadār*». D'altra banda: *RMa*, s. v. *viridis*: *ah̄dar*, *h̄adra*, *h̄adārī*; *PAlc*, 427 b18-22: «verde (en color, que luze); verdura: *ak̄dār*, *h̄odra*, *h̄odōra*»; molt productiva aquesta arrel en NPP d'Àrabia (Hes, 20), Egipte (Littmann) i Algèria (GG *Alg*, 218a).

Tractant-se de poblacions, la cosa més simple és pensar sobretot en la primera. Realment, el femení de l'adj.-participi (el registrat per *RMa*), o sigui *h̄adira* està molt documentat en clàssics de l'ús hispano-magrebí —*Bayān-al-Mogrib*, Ibn Hayyān, Beqrī i *Alqar-tas*— com a denominació de la idea de ciutat, en general, amb el matís de «grande ville» (Dozy, I, 299); però en altres fonts de l'àrab comú és simplement 'lloc habitat per gent de sojorn fix' (no transhumant); i, de tota manera, donada la tendència, tan pròpia dels mo-

ros i sarraïns, a parlar en termes ponderatius, es comprèn que es vagi aplicar a qualsevol nucli ciutadà o habitat —petit o gran. Ara bé, és sabut que el vulgar hispànic ometia sistemàticament la *i* interna dels participis, i per tant això s'hi pronunciava *h̄adra*.

Aquest és, doncs, l'ètimon de *Fadra*, amb el canvi normal de *h̄-* en *f-*; en part de les mencions ant. hi ha *Ha-* inicial, si bé en algunes reduït a *A-*. *Fadrell* en deriva, però no com un diminutiu romànic, híbrid xo-cant, sinó amb la terminació del «superlatiu islàmic» (veg. l'explicació donada a l'art. *Ador*, n. 6): *h̄adra* *él-Lāh* 'el bell *hadra*', 'la magnífica habitança'; la terminació, pron. amb la *ā* del parlar morisc valencià, donà primer *-fadrelle*, catalanitzat *-ell* segons la fon. nostra; la forma *Fradella* de 1285 seria per la pron. *-él-Lāh*, de l'àrab clàssic.

És possible que en els NLL romànics [àdhuc (1), (3)] hagi contribuït també l'arrel *h̄dr*, perquè el *h̄* dona també el resultat *f-*, i la gent bilingüe devia tendir a confondre-les. No hi ha, però, cap base per traduir el seu *al-hadra* per «ciudad verde» com fa Viciano, qualificatiu poc aplicable a una població. En els altres noms que veurem és possible la confluència dels dos ètimons (fins potser en el 2) i àdhuc és possible que aquest fos el predominant en algun d'ells.

Amb el de *Benifadrell* coincideix el d'una família de '*ibn h̄dryāl* de Jaén en el S. XII, de que té notícia Mz.Pi. (*Orig.*, 1197, § 26.4, p. 150), que ell interpreta com *h̄adriél*, en forma plausible,<sup>1</sup> però ja no ho és que aquí hi hagi un diminutiu romànic, amb diftongació a la castellana. Es tracta, sens dubte, del «superlatiu islàmic», aquí sense contracció de la vocal final del radical, amb la *é* del superlatiu aràbic, car aquella grafia sense vocals igualment es pot interpretar com *h̄adrayél*; en tot cas, no hi ha base per suposar un diminutiu híbrid.

Generalitzant, tampoc s'ha comprovat la seva teoria de *-iel* com forma mossàrab del diminutiu romànic *-ELLUM*. Hi ha certament NLL en *-iel* en la zona mossàrab del domini castellà com *Daimiel*, *Gaibiel* etc., però és més natural creure que resulten de castellanització després de la Conquesta. Car no sembla pas que hi hagués gaire diftongació en cap zona del mossàrab (sinó molt cap al Centre, en parlars de transició cap al castellà, és a dir cap a Toledo). La grafia amb *d* de la família andalussí gienense, discreparia, doncs, de l'ètimon admès per a *Fadrell* i es deuria a la barreja d'arrels<sup>2</sup> que hem admès, o simplement a confusió fònica dels moriscos entre *h̄* i *h̄*.

Deu ser germà de *Fadra* l'antic nom d'*Algeziras* (Cadis), *Al-ğazira al-h̄adra* o sigui 'l'illa de la ciutat': així en la Cròn. de Pere el Cerimoniós escrit *Algezira d'Al-fadre* (ed. Pagès IV, § 65.13), o bé *Alzaira del Phadre* (ed. Bof., 178, 293).

En l'*Rept.*, dins la ciutat de València, figura un carrer «carreria d'*Alhadrami*» (254), probablement accentuat a la *i*, com admet Chabàs. Pot ser *al-h̄adr alma'* 'el poblat de l'aigua', format amb el masculí de l'adj. que ha donat *h̄adra* (amb l'explicada pèrdua de la *i*), combinat amb l'adj. nisba de *mā* 'aigua', que es